Komisie Zastupiteľstva Bratislavského samosprávneho kraja

Materiál na rokovania komisií Zastupiteľstva
Bratislavského samosprávneho kraja

PRACOVNÝ NÁVRH

Návrh

na pristúpenie Bratislavského samosprávneho kraja k projektu „Nad rámec HDP v mestách a regiónoch EÚ“ v rámci Nástroja technickej podpory Európskej komisie na rok 2024

Materiál bude prerokovaný v nasledovných komisiách:

Finančná komisia
Komisia európskych záležitostí, regionálnej spolupráce a cestovného ruchu

Zodpovední:

Ing. Patrícia Mešťan, MA
riaditeľka
Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

Ing. Michal Beniač
Zástupca riaditeľky Odboru stratégie, územného rozvoja a riadenia projektov
Úradu Bratislavského samosprávneho kraja

Spracovatelia:

Mgr. Tomáš Teleky
vedúci Zastúpenia BSK pri EÚ v Bruseli

Tereza Blanová, MSc.
referent Zastúpenia BSK pri EÚ v Bruseli

Bratislava
september 2023

N á v r h u z n e s e n i a

UZNESENIE č. ...../2023
zo dňa 22. 09. 2023

Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja po prerokovaní materiálu

A s c h v a ľ u j e

pristúpenie Bratislavského samosprávneho kraja k projektu „Nad rámec HDP v mestách a regiónoch EÚ“ v rámci Nástroja technickej podpory Európskej komisie na rok 2024

B u k l a d á

riaditeľke Úradu Bratislavského samosprávneho kraja zabezpečiť následné kroky spojené s predložením žiadosti o poskytnutie technickej podpory.

Termín: 31. 10. 2023

D ô v o d o v á s p r á v a

Bratislavský samosprávny kraj (ďalej „BSK“) už od roku 2016 spolupracuje s organizáciou Social Progress Imperative a Európskou komisiou na postupnom zavádzaní tzv. **Indexu sociálneho pokroku** („Social Progress Index“, ďalej „SPI“) do strategického plánovania na regionálnej, národnej ako aj európskej úrovni. Index predstavuje vhodný nástroj na meranie stavu rozvoja regiónov nad rámec HDP, stanovenie benchmarkov pre porovnávanie regiónov ako aj pre strategické plánovanie na úrovni regiónov a miest.

BSK už v rokoch 2019-2020 participoval na pilotnom projekte Európskej komisie (ďalej „EK“) s názvom *„Zisťovanie, na čom záleží občanom EÚ: Sociálny pokrok v európskych regiónoch“,* s cieľom postupného zavádzania SPI na úrovni regiónov. V roku 2022 BSK vypracoval *„Návrh metodiky merania a priebežného vyhodnocovania úrovne sociálneho rozvoja BSK na úrovni okresov a obcí s využitím metodiky „Social Progress Index“*, ako jednu z aktivít v rámci projektu Smart región BSK.

Vzhľadom na obmedzený prístup BSK k európskym štrukturálnym a investičným fondom (ďalej „EŠIF“) z dôvodu vysokej úrovne regionálneho HDP BSK dlhodobo presadzuje SPI aj v kontexte úpravy alokačných kritérií pre alokáciu EŠIF. Na úrovni EÚ sa začínajú prvé diskusie o nastavení kohéznej politiky po roku 2027 a cieľom BSK je **posilniť postavenie SPI v budúcom programovom období.**

Zapojenie sa **do vlajkového projektu Nástroja technickej podpory – „prekonávanie prekážok regionálneho rozvoja**“ je pokračovaním iniciatívy zavádzania SPI do strategického plánovania na úrovni kraja, ktorá je **v súlade s Programom hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja BSK na roky 2021-2027 s výhľadom do roku 2030.**

Cieľom projektu je poskytnúť expertnú asistenciu zo strany EK pri integrácii SPI do rozhodovacích procesov na úrovni kraja, zlepšenie kvality dát na regionálnej úrovni a budovanie kapacít na úrovni kraja. Podporu a asistenciu v rámci projektu bude zabezpečovať Európsky univerzitný inštitút (European University Institute). Projekt je pripravovaný v spolupráci so Social Progress Imperative a participovať na ňom budú ďalšie regióny a mestá zavádzajúce SPI (napr. mesto Varšava).

Všetky náklady spojené s účasťou na projekte budú hradené z Nástroja technickej podpory EK (TSI 2024) a v rámci projektu sa nepočíta s finančnou participáciou zo strany BSK.

Nástroj technickej podpory (TSI 2024)

- Poskytuje členským štátom EÚ na mieru šitú technickú expertízu pri navrhovaní) a implementácii reforiem a nevyžaduje žiadne spolufinancovanie
- Pokrýva širokú škálu oblastí reforiem v akejkoľvek fáze reformy
- Rozpočet vo výške 864 miliónov EUR na obdobie 2021 – 2027
- Zahŕňa 13 vlajkových projektov technickej podpory vrátane vlajkového projektu „Prekonávanie prekážok regionálneho rozvoja“

Vlajkový projekt „Prekonávanie prekážok regionálneho rozvoja“

- Hlavným cieľom iniciatívy je prispieť k cieľom kohéznej politiky EÚ - posilniť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť v EÚ.
- Podpora nie je finančná, ale je založená na poskytovaní odborných znalostí pri navrhovaní a realizácii reforiem.

- Iniciatíva bude podporovať najmä regionálne orgány pri definovaní a implementácii vhodných procesov a metodiky na riešenie rozvojových výziev integrovaným spôsobom, zohľadňovaním osvedčených postupov a skúseností získaných z iných regiónov.
- Cieľom tejto iniciatívy je taktiež výmena skúseností a spolupráca medzi regiónmi a mestami EÚ, ktorá bude fungovať komplementárne s existujúcimi iniciatívami EK v oblasti využívania talentov v regiónoch Európy, Novým Európskym inovačným programom, platformou spravodlivej transformácie, platformou pre inteligentnú špecializáciu a ďalšími iniciatívami a pod.
- Termín na podávanie žiadostí: 31.10.2023

Doplňujúce informácie:

Mnohé nedostatky súčasného ekonomického modelu založeného na koncepte neustáleho rastu a využívania ekonomických ukazovateľov ako meradla blahobytu sú už dlho známe v politickom a akademickom svete. Mnohí výskumníci, ekonómovia, politológovia a sociológovia preto upozorňujú na napätie medzi hospodárskym rastom a udržateľnou budúcnosťou.

Sociálny a environmentálny rozvoj a efektívne využívanie energie je z hľadiska rozvojových priorít regiónov dôležitejšie ako rast HDP. Úspešná spoločnosť je taká, v ktorej sú zabezpečené základné ľudské potreby, od prístupu k potrave, vode a hygienickým zariadeniam až po bývanie a bezpečnosť, v ktorej každý žije v priaznivom prostredí s rovnakým prístupom k vzdelaniu, informáciám, zdravotnej starostlivosti a zdravému životnému prostrediu a v ktorej má každý rovnaké príležitosti prosperovať v rámci otvorenej a inkluzívnej spoločnosti.

V Európskej únii sa v posledných rokoch čoraz viac uznáva naliehavá potreba dosiahnuť ekologickú transformáciu a udržateľný rozvoj, čo sa prejavilo aj prijatím Európskej zelenej dohody. Keďže mestské, miestne a regionálne samosprávy zohrávajú kľúčovú úlohu pri realizácii a formovaní politík na najnižšej úrovni, je nevyhnutné, aby mali prístup k novým nástrojom a alternatívnym opatreniam na meranie pokroku, aby mohli účinne riadiť tento prechod a implementovať Európsku zelenú dohodu a zároveň zabezpečiť, aby tento prechod zostal spravodlivý. Najmä mestá zohrávajú kľúčovú úlohu pri prechode na udržateľnejší a inkluzívnejší model rozvoja. Na mestá pripadá viac ako 70 % celosvetových emisií CO2 a sú domovom výrazných sociálno-ekonomických nerovností. Keďže 75 % občanov EÚ žije v mestách, je preto veľmi dôležité zabezpečiť, aby mestá a metropolitné oblasti dostávali podporu pri dosahovaní spravodlivej a inkluzívnej transformácie. Regiónom a mestám však často im chýba „know-how“, nástroje, zdroje a dáta, aby mohli uskutočniť potrebné zmeny. Tieto nedostatky by mali byť adresované aj v rámci pripravovaného projektu technickej podpory.

<u>Nedostatky HDP</u>

Využívanie ekonomických ukazovateľov, predovšetkým hrubého domáceho produktu (HDP) ako jediného meradla pokroku, je hlbokým systémovým problémom. Výlučné spoliehanie sa na HDP zanedbáva dôležité sociálne rozmery pokroku, ako sú vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, sociálne vylúčenie, dodržiavanie práv a celkový spoločenský blahobyt. Politiky, ktoré uprednostňujú len rast HDP neriešia základné sociálne problémy, čo vedie k nerovnomernému rozdeleniu výhod.

HDP nezohľadňuje negatívne environmentálne externality spojené s hospodárskymi činnosťami. Nerozlišuje medzi udržateľnými a neudržateľnými postupmi, vyčerpaním zdrojov, znečistením alebo ekologickými škodami. Prílišné spoliehanie sa na HDP môže stimulovať postupy škodlivé pre životné prostredie, čo vedie k dlhodobej ekologickej degradácii a podkopáva udržateľnosť hospodárskeho rastu.

Spoliehanie sa výlučne na HDP ako meradlo pokroku má významné politické dôsledky. Vlády

môžu uprednostňovať krátkodobé hospodárske zisky, často na úkor dlhodobej udržateľnosti alebo sociálneho blahobytu. Toto úzke zameranie môže viesť k politickým rozhodnutiam, ktoré zanedbávajú dôležité oblasti, ako sú vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, sociálna starostlivosť či ochrana životného prostredia. Vzhľadom na mnohostrannú povahu pokroku má spoliehanie sa výlučne na HDP ako primárne meradlo významné dôsledky pre viaceré sektorové politiky.

Nedostatok zdrojov, know-how a vhodných nástrojov, ktoré by umožnili skutočný prechod na prístup presahujúci HDP, je výzvou na všetkých úrovniach riadenia. Vo svete existuje niekoľko iniciatív zameraných na vytvorenie komplexnejšieho merania spoločenského rozvoja a poskytnutie rámca pre meranie rozvoja nad rámec HDP. Avšak mnohé z nich sú ťažko uplatniteľné na miestnej a regionálnej úrovni z dôvodu nereflektovania miestnych špecifík či ich komplexný charakter. Ciele trvalo udržateľného rozvoja (SDGs) ponúkajú vhodný rámec, avšak kvôli nedostatkom v dostupnosti dát na nižšej ako národnej úrovni nie sú praktickým nástrojom pre tvorcov politík.

Potreba zavádzať alternatívne prístupy k meraniu rozvoja sa stáva čoraz naliehavejšou (pandémia, rastúce životné náklady, zmena klímy). HDP, ktorý primárne meria hospodársky výkon, nezohľadňuje širšie vplyvy na blahobyt ľudí. Rast HDP nemusí nevyhnutne odrážať zlepšenie životnej úrovne ľudí. Alternatívne ukazovatele môžu zachytiť faktory, ako je dostupnosť bývania, prístup k zdravotnej starostlivosti a kvalita vzdelávania, čím sa zabezpečí presnejšie vyjadrenie spoločenského blahobytu. Alternatívne prístupy k meraniu rozvoja dokážu lepšie pochopiť komplexné interakcie medzi hospodárskymi, sociálnymi a environmentálnymi faktormi, čo je základom pre lepšie nastavenie politík a intervencií.

Podpora aplikácie SPI na nižšej ako národnej úrovni v EÚ umožní mestám a regiónom monitorovať stav rozvoja a navrhovať stratégie na riešenie rozvojových výziev. **Cieľom projektu je zabezpečiť prechod na prístup „nad rámec HDP“ na miestnej a regionálnej úrovni. To znamená, že mestá a regióny v EÚ budú vybavené nástrojmi založenými na údajoch, ktoré umožnia miestnym lídrom a zainteresovaným stranám využívať dáta na usmerňovanie investičných a politických rozhodnutí s cieľom zabezpečiť pozitívny sociálny a environmentálny vplyv a viesť k inkluzívnemu a udržateľnému rastu.**

Navrhované opatrenia technickej podpory (podľa článku 8 nariadenia o TSI):

Oblasť reformy: Zlepšenie kvality správy vecí verejných a verejných služieb

Pracovný balík 1: Poskytnúť miestnym a regionálnym samosprávam odborníkov na podporu pri vypracúvaní lokalizovaných, na mieru šitých verzií Indexu sociálneho pokroku.

Prijatie SPI umožní tvorcom politík uprednostniť otázky, ktoré sú pre ľudí najdôležitejšie. Európske miestne a regionálne samosprávy môžu na základe týchto nových poznatkov vytvárať politiky založené na dátach, rozdeľovať zdroje a riadiť činnosti s cieľom čo najpozitívnejšieho dopadu na územie.

Kľúčové činnosti v rámci tohto cieľa by zahŕňali **pridelenie expertov, ktorí by spolupracovali s miestnymi a regionálnymi lídrami na vypracovaní prispôsobených verzií SP.** Odborníci by s podporou miestnych tímov zhromažďovali a kalibrovali údaje z miestnych a regionálnych zdrojov s cieľom poskytnúť konzistentné návrhy pre každý ukazovateľ na úrovni miest a regiónov. Tieto údaje sa použijú na výpočet beta verzií SPI pre každé mesto a región (zapojením miestnych úradníkov a ďalších zainteresovaných strán do overovania predbežných výsledkov, využitie ich podnetov na spresnenie rámca a úpravu súboru údajov na vypracovanie a finalizáciu indexov).

Pracovný balík 2: Budovania kapacít pre zamestnancov a vedúcich pracovníkov miestnej a regionálnej správy v oblasti využívania a uplatňovania Indexu sociálneho pokroku pri tvorbe miestnej a regionálnej politiky.

Jednou z kľúčových prekážok, ktoré bránia miestnym a regionálnym samosprávam v plnej ekologickej transformácii a implementácii Európskej zelenej dohody, je nedostatok know-how a schopností pracovníkov verejnej správy a vedúcich predstaviteľov pri využívaní sociálnych a environmentálnych údajov na usmerňovanie tvorby politík na miestnej úrovni.

Podpora DG REFORM by sa mala zamerať na **budovanie kapacít miestnych a regionálnych samospráv prostredníctvom školení zamestnancov v oblasti využívania sociálnych a environmentálnych údajov** a v oblasti využívania poznatkov z nástrojov, ako je SPI, na usmerňovanie tvorby miestnych a regionálnych politík a strategického plánovania.

Pracovný balík 3: Rozvoj siete miestnych a regionálnych samospráv, ktoré využívajú Index sociálneho pokroku ako rámec pre rozhodovanie o miestnych a regionálnych politikách a tvorbu stratégií.

Kľúčovými činnosťami v rámci tohto cieľa by bolo organizovanie konferencií pre samosprávy s cieľom vymieňať si osvedčené postupy a skúsenosti s SPI na regionálnej a miestnej úrovni. Cieľom tejto siete by bolo taktiež vypracovať spoločné normy a politické odporúčania smerom k európskym inštitúciám a samosprávam. V rámci tejto aktivity by sa sledoval vplyv využívania SPI na zúčastnené mestá a regióny.

Partneri poskytujúci technickú podporu:

Index sociálneho pokroku, ktorý vyvinula a vlastní organizácia Social Progress Imperative, bol vybraný pre túto iniciatívu a je v súlade s cieľmi projektu - zaviesť prístup k meraniu pokroku nad rámec HDP a tradičných ekonomických ukazovateľov, ktorý bude aplikovaný na všetkých úrovniach riadenia. Social Progress Imperative má príslušné odborné znalosti a know-how pre poskytovanie podpory najmä v rámci pracovného balíka 1.

Ďalší navrhovaní poskytovatelia podpory: ICLEI Europe - vzhľadom na kapacity a know-how v oblasti podpory samospráv; Deloitte - vzhľadom na dlhoročné partnerstvo so Social Progress Imperative a predchádzajúce skúsenosti s aplikáciou SPI v samosprávach v Taliansku; Európsky univerzitný inštitút - program globálneho riadenia Centra Roberta Schumana pri zabezpečovaní budovania kapacít v rámci pracovného balíka 2.